

Dílna diachronní naratologie IV

ROZPRACOVÁNO

Příspěvky na letošní jednodenní dílně diachronní naratologie pořádané společně oddělením teorie a oddělením starší literatury Ústavu pro českou literaturu nejsou propojeny obsahem, ale stupněm rozpracovanosti. Chceme si povídat o dílech pracujících ke zrodu i o těch sotva počatých, o inspirativních přístupech či o studiích, které nás zvedly ze židlí.

Prostor dílny je jako vždy otevřený – k řeči i k naslouchání zveme všechny a na všechny se těšíme.

Celé setkání věnujeme památce naší kolegyně Ivy Krejčové.

12. 9. 2023

Místo konání

Dolní zasedací místnost Ústavu pro českou literaturu AV ČR, Na Florenci 1420/3, Praha 1

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

program 12. 9. 2023 /1

Dílna diachronní naratologie IV

ROZPRACOVÁNO

PRVNÍ DÍL | 9.00–10.30

Úvodní poznámky.

Věra Soukupová | Radosti Panny Marie a středověká hybridizace

Ve středověku velmi oblíbené téma radostí Panny Marie v sobě principiálně spojuje vyprávění (o kanonických i nekanonických biblických událostech) a líčení emocí (jimiž Marie na tyto události reagovala). Z českého prostředí je zachováno několik útvarů ze 14. a 15. století, které toto téma zpracovávají a různým způsobem je zprostředkovávají pro zbožnou praxi v jejích rozmanitých podobách. Cílem mého příspěvku, který se bude vyznačovat vysokou mírou nehotovosti, bude zkoumat vztahy mezi narací a dalšími literárními módy, jako je lyričnost, dialogičnost a dramatizace, alegorizace, které do něj vstupují, člení je, dávají mu hlubší smysl nebo je doplňují... Ráda bych přitom přemýšlela nad možnostmi recepce, které lze – byť hypoteticky – k jednotlivým útvarům vztáhnout.

Vendula Rejzlová | Dvě dominikánské staročeské kazatelské sbírky z 15. stol., *Kázání dzikovská na okruh de sanctis* (rkp. 20. l. 15. stol.) a *Sbírka kázání založených na legendách* (rkp. snad 1453). Má komparace smysl?

Obě sbírky existují v jediném rukopise, obě původně sepsali dominikáni. Ta první vznikla podle *Sermones de sanctis* Peregrina z Opole, druhá je unikátní abreviací staročeského *Passionálu* a *Legendy aurey* Jakuba de Voragine. Kázání, hagiografie, exempla – má smysl hledat žánrovou hranici? A má smysl tyto texty srovnávat a hledat mezi nimi vztahy? Metodologickou problematiku se pokusím předvést na artiklech o sv. Dorotě.

— patnáct minut na kávu

DRUHÝ DÍL | 10.45–12.00

Marie Škarpová | Literární hrdina homo religiosus

Příspěvek se zaměří na literární postavy raně novověké literatury, jež jsou zjevně inspirovány konceptem náboženského člověka (*homo religiosus*), jak ho popsal např. Mircea Eliade. Záměrně se přitom budeme soustředit na literární postavy, které nejsou explicitě označeny jako svaté či prokleté (zatracené), a přesto se k typu *homo religiosus* hlásí. Religionistický koncept náboženského člověka se také pokusíme usouvztažnit s některými typologiemi literárních postav a položíme si otázku po jeho užitečnosti pro diachronní naratologii.

Matouš Jaluška | Jiříkovo modlení

V příspěvku se zaměřím na podoby a dlouhodobé rezonance staročeského *Jiříkova vidění*. Prozkoumám jeho latinskou předlohu (*Visio Gregorii*), českou verzi dochovanou ve dvou rukopisech z 15. století, knížku *Vidění Jiříka poustevníka* vydávanou od 16. do 19. století a v dovětku na dva novodobé ohlasy tohoto textu, Tylovu divadelní hru a *Básníkovu cestu do pekel* Jana Pravoslava Koubka. Zaměřím se přitom na fenomén modlitby (neboť Jiřík se modlí neustále) a na interakce tohoto „řečového žánru“ propojujícího potenciálně protagonistu, vypravěče i publikum s konstrukcí vyprávění o dobrodružné „cestě do jiného světa“, jež se zde podává. Na první pohled je zřejmé, že narativní a „orativní“ složka textu jsou již v rukopisné staročeské verzi posíleny na úkor složky reflexivní, hojně zastoupené v edičně etablované verzi *Visio Gregorii*. Co to znamená pro vyznění příběhu? Rezonuje tato vlastnost s rukopisným kontextem českého textu? A nacházíme stopy tohoto charakteristického rysu *Vidění* i v obrozeneckých ohlasech, které si z něj dle obvyklého mínění berou hlavně idiomatický název? Uvidíme.

— hodina a půl na oběd

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

program 12. 9. 2023 /2

Dílna diachronní naratologie IV

ROZPRACOVÁNO

TŘETÍ DÍL | 13.30–14.45

Michal Charypar | „Vnitřní perspektiva“ postavy v próze přelomu 19. a 20. století

Zatím velmi provizorní úvaha se bude týkat otázky „vnitřní (psychologické) perspektivy“ literární postavy nejen jako možné narativní kategorie, ale hlavně jako možného rozlišovacího kritéria pro různé poetiky v české próze (zvláště psychologického realismu a impresionismu, odkud také budou brány ilustrační příklady). „Vnitřní perspektiva“ může odrážet zvnitřněné vjemy a pozorování, vůbec popis myslí postavy (via psychonarace), ale též její myšlenou samomluvu či jí odposlouchané promluvy jiných postav (vnitřní řeč – s využitím řečových typů vymezených L. Doleželem). Téma vyvolává řadu otázek, k jejichž diskutování chce příspěvek zavdat podnět: Jaké je funkční rozlišení této vnitřní perspektivy u vypravěče (kde je často patrně automatická, podle typu vypravěče) a u postavy (kde je v dané době příznaková)? Jak je tomu u vypravěče, který je zároveň postavou? Jakou roli v tom hraje ich-forma? Existuje ekvivalent psychonarace v ich-formě? Jak zpřesnit a optimalizovat uvedené pojmy? Lze nalézt rozdíly v užití vnitřní perspektivy v psychologickém realismu a v impresionismu?

Radka Stahr | Konzumace alkoholu ve Skandinávii. Kulturněpolitický fenomén, mýtus a narativní strategie

Ve svém výzkumném projektu se chci zabývat obrazem a rolí alkoholu ve skandinávské literatuře, a to ve třech směrech: 1) mýty spojené s konzumací alkoholu (alkohol jako tvůrčí síla, genderové, sociální a etnické stereotypy, stigmatizace střízlivosti), 2) alkohol jako agens narativní strategie (transparentnost, funkce a ojedinelost alkoholem podmíněné nespolehlivosti), 3) vývoj výskytu motivu alkoholu ve vztahu k prohibiční politice Skandinávie (koncept „alkoholpornografie“). Po obecném úvodu k ambivalentní severské alkoholové kultuře a k tendencím její literární reflexe bych se v příspěvku pro DDN zaměřila především na naratologický aspekt vyprávění pod vlivem.

— patnáct minut na kávu

ČTVRTÝ DÍL | 15.00–16.15

Anna Gnot | Nebezpečné memoáry – případ Oty Filipa

Do letošní DDN bych chtěla nabídnout reflexi nad potenciálem syntetického nahlédnutí na literární tvorbu Oty Filipa v kontextu bádání o strategiích využití archivních materiálů v literárních textech nebo v reflexi na téma čtenářské gramotnosti v případě recepce memoárových textů z období komunistického režimu.

Zuzana Fonioková | Proměny autofikčního psaní a čtení

Ve své snaze o uchopení autofikce se inspiroji přístupem Alexandry Effeové a Hannah Lawlorové, jež navrhuji hovořit o „autofikčním“ či „autofikčnosti“ (the autofictional) spíše než o autofikci, a to „jako o způsobu, momentu a strategii, které se mohou objevovat v různých textech napříč časem“. Když se oprostíme od snahy definovat autofikci jako samostatný žánr, čímž bychom některá relevantní díla vyloučili, můžeme uznat rozmanitost autofikční praxe tím, že ji budeme považovat za způsob vyprávění (a čtení) nebo rétorickou strategii využívanou napříč žánry a médii, a to v různé míře a za různými účely. Příspěvek se zaměří na proměny autofikčních textů od vzniku pojmu autofikce (1977) po současnost, a to zejména ve vztahu ke změnám v recepci literatury, jež ovlivňují mj. způsoby signalizace fikčního a autobiografického obsahu. Krátce reflektována bude i možnost aplikace konceptu autofikce na texty vzniklé před r. 1977.

— patnáct minut na kávu

ZÁVĚREČNÝ DÍL | 16.50–18.00

Alice Jedličková | Narace a ilustrace. Výtvarný doprovod Erbenovy *Kytice* v diachronně intermediální perspektivě

Jak naznačuje titul, zajímá mě nejen obecný potenciál vizuální reprezentace zprostředkovat obsah vyprávění (událost, děj, příběh) a významy s ním spojené, ale také její schopnost reflektovat a znázornit vlastnosti narativního diskurzu / básnického podání. Specifikace v podtitulu klade důraz na sledování jevu v jeho historicitě. Zvolená metodologie zaručuje respekt k dobovým normám a reprezentačním záměrům obou zapojených umění. Hlavním cílem pozorování je zjistit, jakou tvůrčí interpretaci Erbenova díla a jaké chápání klasického díla v dané době ilustrovaná vydání prozrazují.

Rekapitulace a perspektivy pro další setkání.

